

ЕКОНОМІКА ТА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОБНИЧО-ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

УДК 338.439

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ ТА ЇЇ МІСЦЕ В ЕКОНОМІЦІ ДЕРЖАВИ ©

*Г.М. КАЛЕТНИК,
доктор економічних наук, професор,
академік НААНУ, президент ННБК
"Всеукраїнський науково-навчальний
консорціум",*

*О.В. КОВАЛЕНКО,
доктор економічних наук,
старший науковий співробітник,
завідувач відділом економічних
досліджень Інституту продовольчих
ресурсів НААН України
(м. Київ),*

*А.А. БРОЯКА,
кандидат економічних наук,
доцент кафедра економіки,
Вінницький національний
аграрний університет
(м. Вінниця)*

У статті висвітлено сучасний стан харчової промисловості України. Здійснено оцінку основних економічних показників діяльності галузі та досліджено тенденції розвитку. Проаналізовано динаміку виробництва найважливіших харчових продуктів за останні роки, розглянуто структуру їх реалізації. Наведено дані щодо обсягів інвестицій у харчову промисловість, а також завантаженості виробничих потужностей. Здійснено оцінку забезпечення споживчого попиту в Україні харчовою продукцією вітчизняного виробництва. Досліджено динаміку частки витрат на харчування у структурі сукупних споживчих витрат домогосподарств України. Визначено роль харчової промисловості у національній економіці, зокрема проаналізовано її частку у ВВП країни, експорт та зовнішньоторговельне сальдо. В результаті проведеного дослідження виділено головні проблеми, що стримують розвиток харчової промисловості України, та окреслено напрямки їх розв'язання.

Ключові слова: харчова промисловість, виробництво, споживання, споживчий попит, експорт, інвестиції, інновації.

Рис. 5. Табл. 4. Літ. 14.

Постановка проблеми. Харчова промисловість являється стратегічно важливою галуззю національного виробництва, від якої безпосередньо залежить економічний добробут українського народу та ефективний розвиток національного

господарства країни. Перманентно зростаючий світовий та внутрішній попит на продовольство сприяє розвитку харчової промисловості, а також внутрішньої і зовнішньої торгівлі продовольчими продуктами. Проте, сучасні соціально-економічні умови, в яких опинилась Україна, відзначаються появою нових загроз та викликів, що ускладнюють розвиток продовольчого виробництва, реалізацію та посилення його конкурентних переваг. Військово-політичний конфлікт на Сході України, анексія Криму та руйнування відпрацьованих зовнішньоекономічних зв'язків, з однієї сторони, та нові економічні умови й взаємовідносини з Європейським Союзом, відкриття світового ринку збуту, з іншої, - змінили вектор розвитку галузей харчової промисловості. Еволюція структури споживання та раціону харчування населення, застосування інноваційних технологій, перерозподіл міжнародного ринку збуту та інші зміни на світовому ринку, безумовно, впливають на розвиток ринків продукції харчової промисловості в Україні. Разом з тим, зменшення чисельності населення країни, економічна і політична криза особливим чином формують кон'юнктуру і кардинально відрізняють тенденції розвитку українського ринку від світового. Це зумовлює необхідність постійного наукового моніторингу та економічного аналізу розвитку харчової промисловості, що й визначає актуальність пропонованого дослідження.

Аналіз останніх публікацій та досліджень. Особливості функціонування галузей харчової промисловості на різних етапах розвитку висвітлено у працях багатьох вітчизняних вчених. Значний внесок у дослідження цього напрямку зробили знані науковці, серед яких: В. Рибачук, П. Борщевський, І. Чепурнов, О. Оніщенко, І. Гулий, І. Лукінов та ін. Плеяда сучасних вчених, таких як: Я. Гадзало [5], П. Саблук, М. Сичевський [9], А. Заїнчковський, Л. Дейнеко, Г. Калетнік [11], Д. Крисанов [14], А. Мазур [8] та ін., продовжують працювати над питанням успішного розв'язання проблем розвитку харчової промисловості в умовах глобалізаційних процесів та усунення негативного впливу ендегенних та екзогенних соціально-економічних чинників. Однак, у наукових публікаціях не знайшли достатнього відображення тенденції розвитку останніх років та проблеми функціонування харчової промисловості України в умовах економічної нестабільності, що підтверджує необхідність подальшого дослідження зазначеного питання.

Формулювання цілей статті. Метою статті є аналіз сучасного стану та основних тенденцій розвитку харчової промисловості України, оцінка її значення в економіці держави, виявлення проблем та перспектив функціонування галузі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Харчова промисловість є однією із провідних галузей України, що забезпечує майже 10% вартісних обсягів випуску продукції України. У виробництві харчових продуктів задіяно близько 5,5 тис. підприємств різної величини, на яких працює майже 300 тис. осіб. Вітчизняна харчова промисловість входить в першу п'ятірку галузей щодо наповнення державного бюджету, забезпечуючи одні з найвищих темпів зростання обсягів виробництва продукції серед інших галузей економіки, зокрема, у 2016 році індекс промислової продукції за видами економічної діяльності у виробництві харчових продуктів становив 106% [1], а внесок харчової галузі у промислове зростання склав 31,2 % [2].

Вагому роль у розвитку харчової промисловості відіграє Інститут продовольчих ресурсів НААН України, який входить до складу ННВК «Всеукраїнський науково-навчальний консорціум». Інститут продовольчих ресурсів є провідною установою з наукового забезпечення технічного та технологічного прогресу, а також розв'язання економічних проблем розвитку м'ясопереробної, молокопереробної, цукрової, спиртової, хлібобулочної, кондитерської та інших підгалузей харчової та переробної індустрії України [3]. Діяльність наукової установи полягає у проведенні фундаментальних досліджень фізико-хімічних властивостей харчової сировини, біохімічних і технологічних процесів її комплексної переробки, здійсненні та впровадженні наукових розробок у виробництво з метою раціонального використання сировинних ресурсів, підвищення ефективності виробництва, забезпечення належної якості та посилення конкурентоспроможності вітчизняної продукції в умовах формування ринкових відносин.

Економічними проблемами переробної галузі та продовольства займається відділ економічних досліджень, в якому працює 9 наукових співробітників. Основні напрямки наукової діяльності відділу економічних досліджень наступні: економічні дослідження у сфері переробки сільськогосподарської продукції та галузей харчової промисловості; підготовка інформаційно-аналітичних та соціально-економічних матеріалів з питань забезпечення реалізації державної політики у сфері виробництва харчових продуктів; формування орієнтирів державної продовольчої політики, розробка стратегій розвитку харчової промисловості; дослідження кон'юнктури ринку харчових продуктів; обґрунтування організаційно-економічного механізму розвитку окремих галузей харчової промисловості; удосконалення організаційно-економічного механізму формування інфраструктури ринку харчових продуктів; дослідження проблем підвищення конкурентоспроможності продукції харчової промисловості України, удосконалення механізму державного регулювання та стимулювання виробництва; модернізація вітчизняної продовольчої системи та її ключової ланки – харчової промисловості.

На основі проведених наукових досліджень на базі Інституту продовольчих ресурсів здійснено аналіз сучасних тенденцій розвитку харчової промисловості України, який подано нижче.

Продовольчий ринок і, відповідно, харчова промисловість, знаходяться під постійним впливом багатьох чинників: макроекономічних, техніко-технологічних, фінансових, інституційних, інноваційних та ін. Економічні трансформаційні процеси, що відбувалися в країні впродовж 1990–2016 років значно змінили їхній стан. У промисловому виробництві основних харчових продуктів, починаючи з 90-х років, переважала стійка тенденція до зниження. Найбільше реагували на кризові явища виробники м'ясо-молочних продуктів, цукру, борошна, хлібобулочних виробів, що зумовлено невваженою політикою держави в цих галузях, наявністю недостатніх обсягів та якості сировини, неповним використанням виробничих потужностей, зниженням чисельності населення країни тощо (рис. 1).

Незважаючи на спад обсягів виробництва харчових продуктів протягом минулих років, у 2016 році в загальному обсязі реалізації промислової продукції найбільша частка припадала на виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових

виробів (21,6%). Усього в минулому році було реалізовано продукції харчової промисловості на 381 млрд грн (без ПДВ та акцизу). Початок 2017 року характеризується покращенням економічних результатів харчової промисловості: за даними Міністерства аграрної політики та продовольства України, у січні даного року галузь реалізувала продукції на 31 млрд грн без урахування акцизу і ПДВ, що на 24,7% більше ніж у січні 2016 року.

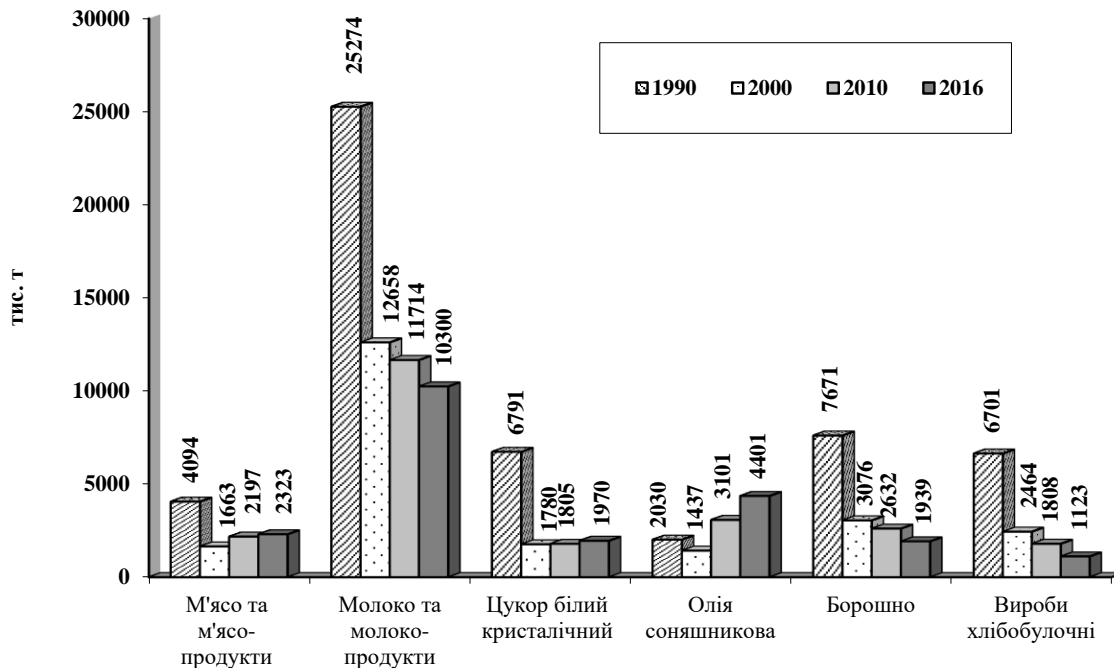


Рис. 1. Динаміка виробництва найважливіших видів харчових продуктів в Україні у 1990-2016 рр., тис. т

Джерело: сформовано на основі даних Державної служби статистики України [4]

Вітчизняна харчова промисловість об'єднує спеціалізовані галузі, до яких входить понад 40 основних виробництв. Провідними серед них є: м'ясна, кондитерська, молочна, спиртова, борошномельна, цукрова. У загальній структурі виробництва харчової промисловості найбільша частка (понад 20%), припадає на продукцію олієжирової промисловості, 13% – м'ясо та м'ясну продукцію, 11,9% – молочні продукти, 14,6% – напої (рис. 2).

Послаблення матеріально-технічної бази сільського господарства спричинило зменшення обсягів виробництва практично всіх видів сільгосппродукції, що, у свою чергу, призвело до зниження обсягів закупівель сировини та виробництва підприємствами III сфери АПК [5, с. 117]. Відтак, обсяги виробництва продукції харчової промисловості у 2016 році по багатьом основним видам продукції зменшилися порівняно з 2013 роком. За офіційними даними Державної служби статистики індекс виробництва промислової продукції у виробництві харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів в Україні (без урахування тимчасово окупованої території АР Крим і м. Севастополя) до попереднього року становив: у 2013 році – 94,9%, у 2014 році – 102,5%, у 2015 році – 89,3 %, у 2016 році – 103,9 %.



Рис. 2. Структура обсягу реалізованої продукції у виробництві харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів в Україні у 2016 році

Джерело: сформовано на основі даних Державної служби статистики України [4]

Незначне зростання даного індексу переважно обумовлене збільшенням виробництва м'яса свійської птиці замороженого – на 76,3%; цукру білого кристалічного – на 56,1%; олії соняшникової нерафінованої – на 29,3%. Також впродовж останніх трьох років спостерігалось незначне збільшення за категоріями виробництва: м'ясо свиней свіже чи охолоджене – на 15,3%; м'ясо свиней заморожене – на 14,2%; масло вершкове – на 7,1%. Найбільший спад виробництва спостерігається у виробництві м'яса ВРХ замороженого – на 44,5%. Також зменшення обсягів виробництва відбулося по таким категоріям харчових продуктів як: сири жирні – на 31,5%; хліб та хлібобулочні вироби нетривалого зберігання – на 28,1%; борошно пшеничне – на 24,4%; ковбасні вироби – на 20,7%; йогурти – 19,5%; сир свіжий неферментований – на 16,8%; молоко рідке оброблене – на 4,7% (табл. 1).

Скорочення виробництва супроводжувалось зменшенням кількості підприємств, що спеціалізуються на виробництві продуктів харчової промисловості. За підсумками 2015 року їх загальна кількість становила 5502 одиниць, що на 1057 підприємств менше ніж у 2011 р., а кількість зайнятих у виробництві харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів, зменшилась протягом даного періоду майже 1,5 раза із 427 до 290 тис. осіб. Причому, більшість підприємств харчової промисловості потребують значних фінансових інвестицій та оновлення виробничих технологій.

Таблиця 1

**Темпи зміни обсягів виробництва окремих видів продукції
в Україні у 2013-2016 рр.**

Продукція	Виробництво, тис. т				Темп зміни, %	
	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2015 до 2013 р.	2016 до 2013 р.
М'ясо великої рогатої худоби свіже чи охолоджене	62,8	55,9	50,7	59,4	80,7	94,6
М'ясо великої рогатої худоби заморожене	25,4	17,4	20,7	14,1	81,5	55,5
М'ясо свиней свіже чи охолоджене	222	257	258	256	116,2	115,3
М'ясо свиней заморожене	10,6	14,5	15,7	12,1	148,1	114,2
М'ясо свійської птиці свіже чи охолоджене	778	710	712	746	91,5	95,9
М'ясо свійської птиці заморожене	139	159	181	245	130,2	176,3
Вироби ковбасні	294	267	236	233	80,3	79,3
Молоко рідке оброблене (пастеризоване, стерилізоване, гомогенізоване, топлене, пептизоване)	972	1117	970	926	99,8	95,3
Масло вершкове	94,3	113	101	101	107,1	107,1
Сир свіжий неферментований (недозрілий і невитриманий; включаючи сир із молочної сироватки та кисломолочний сир)	83,7	74,7	67,8	69,6	81,0	83,2
Сири жирні	165	130	124	113	75,2	68,5
Йогурт та інші види ферментованого чи сквашеного молока і вершків	522	473	426	420	81,6	80,5
Борошно пшеничне	2565	2199	2013	1939	78,5	75,6
Хліб та вироби хлібобулочні, нетривалого зберігання	1561	1357	1231	1123	78,9	71,9
Цукор білий кристалічний	1262	2053	1459	1970	115,6	156,1
Олія соняшникова нерафінована та її фракції (крім хімічно модифікованих)	3403	4400	3715	4401	109,2	129,3

Джерело: сформовано на основі даних Державної служби статистики України [4]

Офіційна статистика свідчить, що модернізація підприємств харчової промисловості, відповідно до вимог Європейського Союзу потребує понад 10 млрд дол. інвестицій. Крім того, усі підприємства харчової промисловості згідно з Законом України «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів» повинні, протягом 2017–2019 років, запровадити систему управління безпечністю харчових продуктів НАССР (Hazard Analysis and Critical Control Points – Аналіз ризиків і критичні точки контролю), яка здатна забезпечити контроль на всіх етапах харчового ланцюжка, у будь-якій точці виробничого процесу, а також зберігання та реалізації продукції [6]. Запровадження цієї системи також потребує певних фінансових витрат. За офіційними даними станом на 2015 рік лише близько 300 підприємств харчової промисловості впровадили НАССР.

Слід зазначити, що фахівцями Інституту продовольчих ресурсів НААН України розроблено ряд якісно нових національних стандартів, додержання яких дозволяє підприємствам випускати м'ясу та молочну продукцію на рівні кращих світових зразків. Також проводиться інтенсивна робота з розроблення та оновлення типових технологічних інструкцій та настанов з використанням елементів НАССР, що є основою виробництва всіх харчових продуктів в розвинутих країнах. За період 2001 – 2016 років фахівцями інституту було розроблено 336 стандартів, в тому числі, 186 національних стандартів України та гармонізовано 196 міжнародних стандартів для молочної та м'ясної галузей.

У 2013 році Інститут продовольчих ресурсів атестовано ДП «Укрметртест-стандарт» відповідно критеріям атестації вимірювальних лабораторій. На даний час проводиться підготовка до акредитації відділу аналітичних досліджень та якості харчової продукції інституту, як органу з оцінки відповідності згідно ДСТУ ISO/IEC 17025:2006.

Забезпечення стабільного позитивного приросту у харчовій промисловості потребує постійного техніко-технологічного оновлення підприємств та активізації інноваційної діяльності. Найбільш вагомими причинами, що стримують інноваційний процес є: недостатність коштів на реалізацію інноваційних проектів; високі інноваційні витрати на технічне обладнання і заробітну плату висококваліфікованому персоналу; відсутність гарантованої швидкої окупності цих витрат [7], невпорядкованість інноваційних та інвестиційних процесів. Харчова промисловість, загалом, вважається інвестиційно-привабливою галуззю завдяки відносно короткому періоду окупності вкладених інвестицій і є лідером серед переробних виробництв.

В цілому протягом 2010-2016 рр. обсяг іноземних інвестицій у галузь зріс майже в півтора раза (рис. 3). На розвиток харчової промисловості нині залучено майже 3 млрд дол. іноземних інвестицій, що становить 18,4% від обсягу прямих іноземних інвестицій у промисловість країни та майже 6% загального обсягу прямих іноземних інвестицій в економіку України. Станом на 01.10.2016 р. накопичений обсяг прямих іноземних інвестицій у виробництво харчових продуктів становив 2794,6 млн дол. США Найскладнішим був 2014 рік, однак, протягом останніх років інвестиційний клімат у харчовій промисловості дещо покращився.

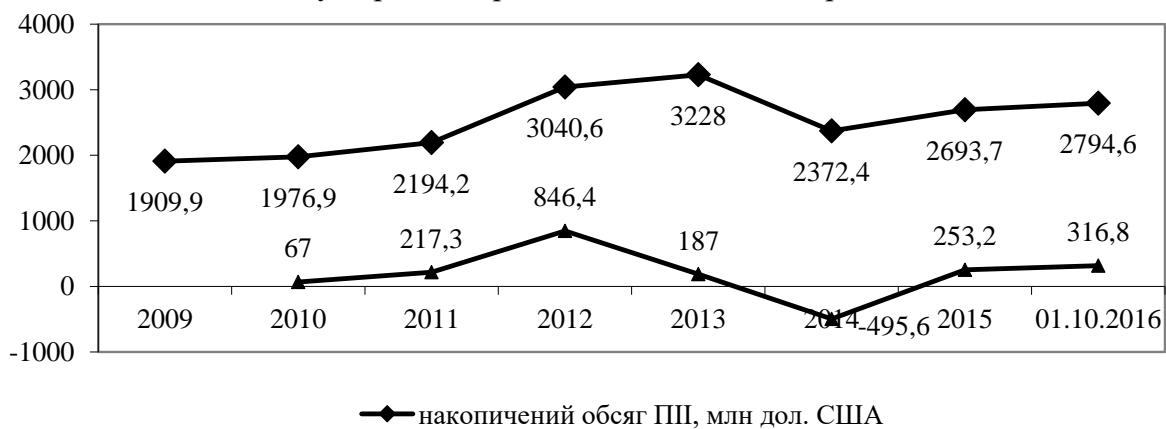


Рис. 3. Прямі іноземні інвестиції в харчову промисловість України у 2009 - 2016 рр., млн дол. США

Джерело: сформовано на основі даних Державної служби статистики України [4]

В структурі наявних в Україні прямих іноземних інвестицій переважали інвестиції компаній, зареєстровані в Нідерландах. На початок 2016 року їх частка становила 25,6% від загальної суми прямих іноземних інвестицій в харчову промисловість, а станом на 01.10.2016 сягнула – 27,1% (670377,4 тис. дол. США). Крім того, значними є обсяги інвестицій в Україну від компаній, зареєстрованих на Кіпрі: їх частка у загальному обсязі прямих іноземних інвестицій в харчову промисловість на кінець 2016 р. становила 23,8% (589449,5 тис. дол. США).

Не зважаючи на складну економічну ситуацію в країні, девальвацію гривні, падіння купівельної спроможності українців, кількість прибуткових підприємств у галузі у 2015 році перевищила кількість збиткових і становила 62% (з урахуванням фінансових результатів до оподаткування), при цьому середній рівень рентабельності операційної діяльності підприємств харчової промисловості складав 4,8%, а частка підприємств, які одержали збиток до оподаткування – 38 %. Остаточні статистичні дані щодо результатів економічної діяльності підприємств харчової промисловості у 2016 році на момент дослідження ще відсутні, однак проведений попередній аналіз підвищення індексу виробництва промислової продукції у розрізі галузі, зростання обсягів виробництва деяких основних видів продукції свідчать про підвищення показників прибутковості підприємств харчової промисловості.

Що стосується завантаженості виробничих потужностей підприємств харчової промисловості за галузями, то в середньому вона становить 66,8%, тобто існує резерв виробничих потужностей. У 2016 році порівняно з 2015 р. обсяг завантаженості виробничих потужностей по всім категоріям основних продуктів харчової промисловості збільшився. Найменший відсоток завантаженості виробничих потужностей у 2016 р. спостерігається за категорією: переробка та консервування фруктів та овочів – 50,8% (табл. 2). На даний час існують проблеми у забезпеченні підприємств харчової промисловості високоякісною сільгосппродукцією як сировиною, постачання якої можна розвивати за рахунок стимулювання кооперації на селі та впровадження інновацій на самих підприємствах [8].

Таблиця 2

Завантаженість виробничих потужностей підприємств в галузях харчової промисловості України у 2015-2016 рр., %

Виробництво основних видів продукції	2015р.	2016р.	Відхилення 2016 до 2015, %
Виробництво харчових продуктів	64,7	66,1	102,2
Виробництво м'яса та м'ясних продуктів	64,0	65,7	102,7
Переробка та консервування риби	46,9	60,0	127,9
Переробка та консервування фруктів та овочів	52,8	50,8	96,2
Виробництво олії та жирів	84,5	83,4	98,7
Виробництво молочних продуктів	64,3	62,5	97,2
Виробництво продуктів борошномельно-круп'яної промисловості, крохмальних продуктів	68,2	80,7	118,3
Виробництво хліба, хлібобулочних і борошняних виробів	58,6	61,5	104,9
Виробництво інших харчових продуктів	64,9	63,8	98,3
Виробництво напоїв	58,3	59,3	101,7
Виробництво тютюнових виробів	70,5	81,3	115,3

Джерело: сформовано на основі даних Державної служби статистики України [4]

Харчова промисловість України поряд з виконанням своєї безпосередньої місії, що полягає у виробництві харчових продуктів відповідно до потреб суспільства щодо їх кількості, асортименту та якості, чинить помітний вплив на соціально-економічний розвиток нашої держави, роблячи значний внесок в наповнення бюджету та поліпшення платіжного балансу країни, впливаючи на добробут населення [9, с. 8].

Харчова промисловість займає вагомe місце в економіці України, її частка в структурі ВВП країни у 2015 році становила 8,3% (табл. 3). Причому, випуск продукції в основних цінах у 2015 р. порівняно з 2014 р. у харчовій промисловості збільшився на 835214 тис. грн і становив 4189241 млн грн, а вартісна частка харчової промисловості в основних цінах у структурі випуску продукції країни досягла 9,7%.

Переробна промисловість також набула тенденції зростання: у 2015 р. випуск продукції в основних цінах становив 1206047 млн. грн., що на 230372 тис. грн. більше, ніж у 2014 р., частка у випуску країни 2015 року дорівнювала 28,8%. Отже, Україна може бути продовольчо-незалежною за життєво важливими харчовими продуктами, для виробництва яких у неї є достатній природно-економічний потенціал.

Таблиця 3

Вартісна частка харчової промисловості та сільського господарства в структурі ВВП України у 2010-2015 рр.

Показник	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	Відхилення (+/-) 2015р. до 2010р.
1	2	3	4	5	6	7	8
Валовий внутрішній продукт (ВВП) у фактичних цінах, млн грн	1120585	1349178	1459096	1522657	1586915	1988544	867959
Валовий внутрішній продукт							
Сільське, лісове та рибне господарство, млн грн	85834	115441	117335	136368	165934	249012	163178
% у ВВП країни	7,7	8,6	8,0	9,0	10,5	12,5	4,8
Харчова промисловість, млн грн	88496	100959	108675	99476	120394	165391	76895
% у ВВП країни	7,9	7,5	7,4	6,5	7,6	8,3	0,4
Валова додана вартість							
Сільське, лісове та рибне господарство, млн грн	82948	109961	113245	132354	161145	239806	156858
% у ВВП країни	7,4	8,2	7,8	8,7	10,2	12,1	4,7
Переробна промисловість, млн грн	146749	158738	178442	169633	194050	236692	89943
% у ВВП країни	13,1	11,8	12,2	11,1	12,2	12	-1,1

Продовження табл. 3

1	2	3	4	5	6	7	8
Харчова промисловість, млн грн	45459	44134	46904	46070	56979	74263	28804
% у ВВП країни	4,1	3,3	3,2	3,0	3,6	3,7	-0,4
Випуск продукції							
Випуск продукції в основних цінах, млн грн	2466423	2965675	3150653	3189558	3354027	4189241	1722818
Сільське, лісове та рибне господарство, млн грн	195390	261331	269983	315546	381227	558788	363398
% у випуску країни	7,9	8,8	8,6	9,9	11,4	13,3	5,4
Переробна промисловість, млн грн	810843	970116	974924	904052	975675	1206047	395204
% у випуску країни	32,9	32,7	30,9	28,3	29	28,8	-4,1
Харчова промисловість, млн грн	197415	220682	267292	267486	305384	406529	209114
% у випуску країни	8,0	7,4	8,5	8,4	9,1	9,7	1,7

Джерело: сформовано на основі даних Державної служби статистики України [4]

Харчова промисловість відіграє важливу роль у формуванні продовольчої безпеки країни. Серед ряду індикаторів, що характеризують ступінь продовольчої безпеки держави вирізняють і її самозабезпечення. Продовольче самозабезпечення передбачає задоволення основної частини потреб населення у продуктах харчування, базуючись на вітчизняному виробництві, що зумовлює незалежність держави від зовнішніх постачальників [10]. В сучасних умовах однією з головних проблем України є забезпечення харчовими продуктами населення за рахунок власного виробництва, їх фізичної та економічної доступності для всіх верств населення у відповідності до раціональних норм споживання. Для запобігання ситуації залежності від інших країн, держава може нарощувати свій економічний потенціал та підвищувати ефективність агропромислового виробництва [11]. Рівень забезпечення споживчого попиту продукцією власного виробництва наведено у табл. 4.

Результати дослідження щодо забезпечення споживчого попиту товарами вітчизняного виробництва вказують на те, що виробники харчової продукції змушені підлаштовуватися під низький платоспроможний попит населення. Так, 2015 року споживчий попит на основні види продовольства був, в цілому, задоволений вітчизняним виробництвом. Однак, слід зауважити, що обсяги спожитої населенням продукції були значно нижчі раціональних норм, зокрема: у 2015 році споживання м'яса і м'ясопродуктів складало 63,5% від рекомендованої МОЗ норми, молока і молокопродуктів – 55,2 %, яєць – 83%, риби і рибопродуктів – 43 %, фруктів, ягід та винограду – 56,5%. Тобто, а ні попит, а ні пропозиція харчових продуктів не забезпечують раціональні норми споживання в розрахунку на одну особу. Статистичні дані свідчать, що протягом останніх років українське населення харчується одноманітно, причому енергетична цінність раціону забезпечується, в

основному, вуглеводами та жирами за рахунок хліба і хлібопродуктів, картоплі, яєць та олії, що є свідченням незбалансованості харчування та намагання забезпечити власні енергетичні потреби за рахунок відносно економічно-доступніших продуктів.

Таблиця 4

Забезпечення споживчого попиту в Україні продукцією вітчизняного виробництва у 2013-2015 рр.

Продукція	Раціональна норма споживання (дані МОЗ) кг/рік на 1 особу	Виробництво споживання, кг/рік на 1 особу			Дефіцит(-)/надлишок(+) виробництва до фактичного споживання харчових продуктів у розрахунку на 1 особу					
		2013 р.	2014 р.	2015 р.	2013 р.		2014 р.		2015 р.	
					кг	%	кг	%	кг	%
М'ясо і м'ясні продукти (у перерахунку на м'ясо, включаючи сало і субпродукти)	80	<u>52,4</u> 56	<u>54,9</u> 54	<u>54,2</u> 51	-3,6	-6,64	-0,9	-1,6	+3,2	+5,9
Молоко та молочні продукти (у перерахунку на молоко)	380	<u>259,4</u> 221	<u>258,9</u> 223	<u>247,8</u> 210	+38,4	+15,5	+35,9	+13,9	+37,8	+15,3
Яйця, шт.	290	<u>431</u> 309	<u>456</u> 310	<u>392</u> 285	+122	+28,3	+146	+32	+107	+27,3
Риба	20	<u>21,6</u> 14,6	<u>19,2</u> 11,0	<u>14,4</u> 8,6	+7	+32,4	+8,2	+42,7	+5,8	+40,3
Цукор	38	<u>27,7</u> 37,1	<u>47,7</u> 36,3	<u>34,1</u> 35,7	-9,4	-33,9	+11,4	+23,9	-1,6	-4,7
Олія	13	<u>74,8</u> 13,3	<u>102</u> 13,1	<u>86,7</u> 12,3	+61,5	+82,2	88,9	+87,2	+74,4	+85,8
Картопля	124	<u>489</u> 135	<u>551</u> 141	<u>486</u> 138	+354	+72,4	+410	+74,4	+348	+71,6
Овочі та баштанні культури	161	<u>217</u> 163	<u>224</u> 163,2	<u>215</u> 161	+54	+24,9	+60,8	+27,2	+54	+25,1
Плоди, ягоди	90	<u>50</u> 56,3	<u>46</u> 52,3	<u>50</u> 50,9	-6,3	-12,6	-6,3	-13,7	-0,9	-1,8
Хлібні продукти (хліб, макаронні вироби у перерахунку на борошно, крупи)	101	<u>108</u> 108	<u>108</u> 109	<u>102</u> 103	0	-	-1	-0,9	-1	-1

Джерело: розраховано на основі даних Державної служби статистики України [4]

Доступність харчових продуктів обмежується недостатньою платоспроможністю українського суспільства. Низький рівень заробітної плати більшості працюючих, високий рівень безробіття та неповна зайнятість, невідповідність нинішніх цін реальним доходам населення стримують зростання попиту на продукцію харчової промисловості. Споживчі сукупні витрати населення

України протягом 2014-2016 рр. становили 91,6% усіх сукупних витрат. У їхній структурі найбільшу частку займають витрати на харчові продукти та безалкогольні напої. Протягом 2005-2016 рр. ці витрати були найбільшими у 2005 р. – 56,6%, найменшими у 2008 р. – 48,9%, і станом на 2016 р. становили – 54,1% (рис. 4).

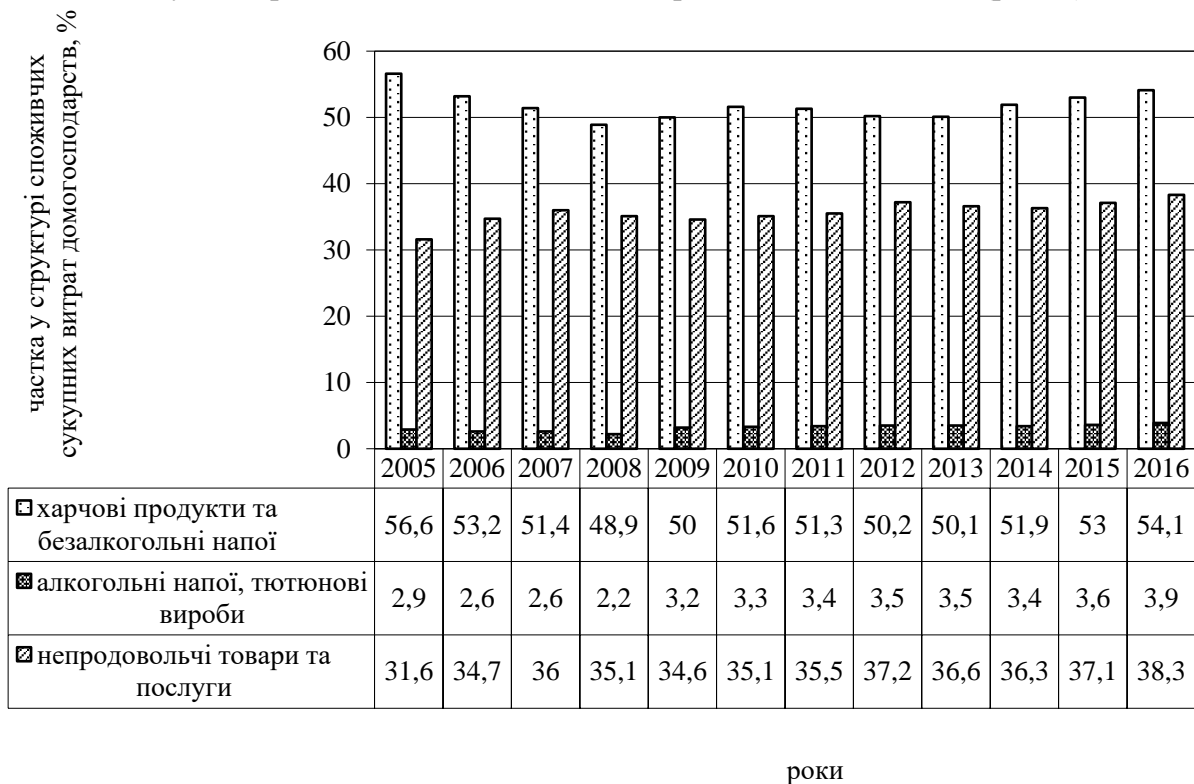


Рис. 4. Частка витрат на харчування у структурі сукупних споживчих витрат домогосподарств в Україні у 2005-2016 рр.

Джерело: сформовано на основі даних Державної служби статистики України [4]

Для порівняння, в економіці розвинених країн на харчування витрачається в середньому до 20% усіх доходів. Коли на харчування витрачається 50–60% ресурсів населення, країна вважається бідною і більша частка населення є малозабезпеченою. За умов підвищення купівельної спроможності населення й харчування, в тому числі в закладах громадського харчування, до рівня європейських країн, ємність внутрішнього ринку здатна збільшитись до 20%. Цей обсяг коштів міг би стати потенційним джерелом інвестицій в інноваційні проекти продовольчого комплексу України [12].

Харчова промисловість посідає значне місце в структурі українського експорту. Продовольчі товари вийшли на перше місце у вітчизняному експорті, потіснивши металургію, із часткою у 42% в загальному обсязі. Щоправда, цей факт свідчить не стільки про розвиток зовнішньої торгівлі українським продовольством, скільки про проблеми у важкій індустрії. Протягом усієї історії незалежної України динаміка зовнішньоторговельного сальдо харчової продукції залишається позитивною, чим робить значний внесок в поліпшення платіжного балансу України, і, відповідно, в стабілізацію національної грошової одиниці. У 2016 році сальдо зовнішньої торгівлі продовольчими товарами становило 11394,3 млн дол. США, що в 1,3 рази більше ніж у 2013 році (рис. 5).

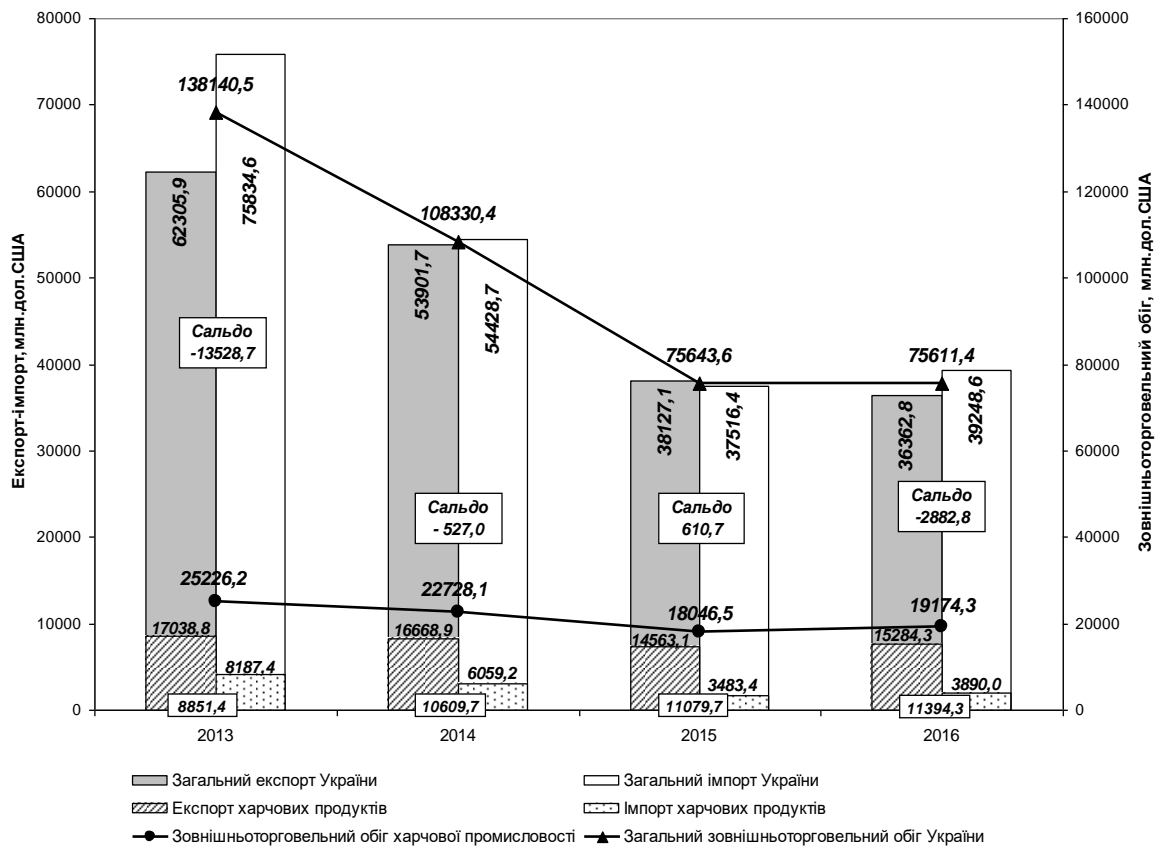


Рис. 5. Динаміка зовнішньої торгівлі продовольчими товарами та загального зовнішньоторговельного обігу України у 2013-2016 рр.

Джерело: сформовано на основі даних Державної служби статистики України [4]

У 2015 році Україна експортувала харчових продуктів на суму 14563,1 млн дол. США, що на 12,7% менше ніж у 2014 році. Причиною цього стала воєнно-політична та економічна криза й зумовлені нею: знецінення гривні; недостатність фінансових можливостей виробників у придбанні імпоротної сировини, обладнання та матеріалів; застосування додаткового імпортного збору, що призвів до збільшення вартості продукції і, відповідно, зниження її конкурентоспроможності на міжнародних ринках. У 2016 р. ситуація дещо покращилася, вартісні обсяги експорту збільшилися на 4,9% проти попереднього року і становили 15284,3 млн дол. США, однак не досягли обсягів 2014 року.

В умовах обмеженого кредитного фінансування банківською системою, від отримання валютної виручки залежать можливості розширення та оновлення виробництва. Тому вітчизняні компанії шукають нові ринки збуту, прагнуть нарощувати експорт. Як і очікувалося, відкриття європейського ринку не дало можливості українським експортерам харчової продукції компенсувати втрати від закриття російського ринку: у 2015 році поставки продовольства в ЄС скоротилися на 30%. Багато підприємств ще не відповідають вимогам, які висуває європейська спільнота до технологій виробництва та якості продукції, що випускається. Разом з тим, в українських експортерів харчових продуктів є можливість нарощувати експорт

до Китаю, Єгипту й інших країн Азії та Африки, що мають ємні ринки і, можливо, не висуватимуть таких жорстких вимог до стандартизації продукції, як у Європі. Деякі компанії вже мають певні успіхи в цьому напрямі. Наприклад, у 2014 році порівняно з 2013 роком українські підприємства наростили експорт молочних продуктів до Пакистану (у 5 разів), до Єгипту та Південної Африки (в 1,8 раза); продукції борошномельно-круп'яної промисловості – до Туреччини (в 4,9 раза), КНДР (в 2,3 раза) тощо. Також відкрито ринок Єгипту для виробників курятини, Китаю – для виробників молочних продуктів, Ізраїлю – для вітчизняних підприємств-виробників столових яєць. Крім того, відновлено експорт м'яса та м'ясної продукції до Молдови, Вірменії, Узбекистану, Киргизії, молочної продукції – до Казахстану. У 2015 році Україна втриє збільшила експорт курятини до країн Європейського Союзу, а найближчим часом розраховує відкрити для себе європейський ринок молока, що дозволить, завдяки обов'язковій сертифікації, отримати молоко належної якості і на внутрішньому ринку. Невдовзі, після завершення сертифікаційних процедур, для виробників курятини буде відкрито Саудівську Аравію [13]. Щоб постачати свої товари до деяких мусульманських країн, експортери модернізують свої виробництва відповідно до вимог системи менеджменту безпечності продукції (ISO 22000 та ISO 9000), отримуючи відповідні сертифікати підтвердження. Такі сертифікати отримали, наприклад, ТОВ «Птахокомплекс «Дніпровський», підприємство Агропромислової групи «Пан Курчак», підприємства групи компаній «Молочний Альянс», виробники кондитерських виробів – компанії «АВК», «Roshen» та ін. [14]

Прикладами найуспішніших розробок Інституту продовольчих ресурсів НААН України, які вийшли не тільки на вітчизняний, а й на світовий ринок, є технології та рецептури призначеного для дітей молодшого та старшого віку кисломолочного продукту «Віталакт», делікатесного кисловершкового масла з ароматизацією на стадії формування структури продукту, а також кисломолочного продукту «Геролакт», який за ліцензією інституту вироблявся у Данії під назвою «Gaio». М'ясопереробні підприємства України активно впроваджують розроблені фахівцями інституту технології виробництва м'ясних продуктів традиційного асортименту – варених, напівкопчених, варено-копчених ковбас, напівфабрикатів та ін., якість яких відповідає високим вимогам національних стандартів України. Інститутом розроблено важливу для цукрової галузі технологію спільного виробництва цукру і біостанолу в умовах цукрового заводу, яку можна впроваджувати як при будівництві нових, так і при реконструкції діючих підприємств.

Впродовж багатьох років одним з важливих напрямків діяльності Інституту продовольчих ресурсів є селекція нових штамів промислово цінних мікроорганізмів для застосування у біотехнологіях виробництва м'ясних і молочних продуктів. Виробництво розроблених науковцями інституту препаратів освоєно на створеному при Інституті Державному дослідному підприємстві бактеріальних заквасок «Іпровіт», які добре відомі як вітчизняним виробникам, так і турботливим батькам, що дбають про здорове харчування своїх малят. Державне дослідне підприємство Інституту продовольчих ресурсів – єдиний вітчизняний виробник бактеріальних заквасок для молочної промисловості. Частка бактеріальних заквасок виробництва Дослідного підприємства Інституту, що реалізується для потреб населення, складає приблизно 70% від загальної кількості усіх заквасок, що пропонуються в Україні. Дослідне підприємство забезпечує біля 10%

молокопереробних підприємств України бактеріальними заквасками. Широкий асортимент заквасок «Іпровіт» дозволяє виготовляти кисломолочні продукти в домашніх умовах для всієї родини («Йогурт-Іпровіт», «Віталакт-Іпровіт», «Біфідолакт-Іпровіт», «БТА-Іпровіт» з біфідобактеріями. «Стрептосан-Іпровіт», «Ацидолакт-Іпровіт», «Йогурт-Іпровіт з ацидофільної паличкою», «Сімбілакт-Іпровіт з біфідобактеріями», «Біфідолакт-Іпровіт», «Ряжанка-Іпровіт», «Кисляк-Іпровіт», «Сир-Іпровіт», «Кефір-Іпровіт»). Виробництво відповідає всім критеріям безпеки і має висновок державної епідеміологічної експертизи. Штами бактерій з колекції підприємства не піддавалися генетичним модифікаціям і впливу мутагенних чинників. Вся продукція виробляється відповідно до чинної нормативної документації і проходить перевірку у відділі технічного контролю підприємства за мікробіологічними та фізико-хімічними показниками. Висока якість та унікальність продукції «Іпровіт» робить її конкурентоспроможною як на вітчизняному, так і на світовому ринку харчової помисловості.

Отже, створення Зони вільної торгівлі з Європейським Союзом та розширення торгівельних відносин в межах СОТ, виробництво інноваційних видів продукції відкривають перспективи поступового освоєння нових ринків збуту вітчизняними компаніями харчової промисловості, що стимулюватиме підвищення обсягів та якості їхнього виробництва, і як наслідок їхньої рентабельності та прибутковості.

Висновки. Здійснивши аналіз сучасних тенденцій розвитку харчової промисловості слід виділити наступні проблеми:

- упродовж останніх десятиріч значно знизилася промислове виробництво основних життєво важливих харчових продуктів. При цьому темпи падіння виробництва значно випереджають темпи зниження кількості населення;
- зростання цін на продукти першої необхідності та падіння купівельної спроможності населення обмежують закупівлю харчових продуктів в необхідній кількості;
- дефіцит та імпортозалежність сировини по деяких позиціях (наприклад, крупи, поголів'я худоби, молоко, риба), підвищення курсу валют ускладнюють завантаження виробничих потужностей, підвищують собівартість готової продукції та роблять її важкодоступною для споживання пересічним українцем;
- диспропорції у системі ціноутворення, зростання цін і тарифів на основні складові собівартості харчової продукції (зокрема, енергоносії) призводять до подальшого підвищення збитковості ряду підприємств. Особливо це стосується підприємств – виробників товарів споживчого кошику, де є вплив держави на процес ціноутворення, регулювання рентабельності та торговельної надбавки;
- значна частка підприємств харчової промисловості є морально застарілою, через відсутність обігових коштів вони не мають змоги оновлювати існуючий парк обладнання. Це призводить до збільшення витрат на виробництво продукції, втрат сировини на технологічних переходах, зменшення ефективності виробництва;
- недостатність обігових коштів підприємств, а також недостатні програми фінансування з боку держави та фінансових установ не дають змоги підприємствам нормально розвиватися;
- недобросовісна конкуренція на ринку продовольчих ресурсів, яка виникла внаслідок зарегульованості ціноутворення в галузях, зокрема: фальсифікація торгових марок відомих виробників, картельні угоди монополістів щодо

ціноутворення, дискримінація відомих виробників торговельними мережами, преференції окремим виробникам та лобювання їхніх інтересів ставить у нерівні умови виробників та призводить до втрати очікуваних прибутків;

- недотримання нормативно-правової бази ускладнює умови функціонування підприємств харчової промисловості;

- диспропорції споживання основних груп харчових продуктів призводять до формування надмірного попиту на деякі види харчових продуктів та недостатнього – на інші, і як наслідок – до нерівномірного розвитку галузей харчової промисловості;

- недостатня якість продукції через низьку якість сировини, застаріле обладнання, недотримання санітарних норм, відсутність належної системи контролю якості та безпечності, тощо, обмежує конкурентоспроможність вітчизняного виробництва;

- в Україні, незважаючи на те, що на харчову промисловість припадає більша частина нововведень національної економіки, протягом останніх років спостерігаються сталі тенденції до скорочення кількості інноваційно активних підприємств. Крім того, інноваційна діяльність зводиться здебільшого до оновлення асортименту, а перевага продуктових інновацій над процесними свідчить, що господарюючі суб'єкти в своїй діяльності керуються переважно короткостроковими, а не стратегічними цілями.

Прискорене розширене відтворення галузей харчової промисловості є однією з головних передумов подолання кризового стану та забезпечення сталого економічного розвитку. Забезпечити підвищення конкурентоспроможності української харчової промисловості на внутрішньому та зовнішньому ринках можливо лише за умови збалансованого використання ринкових та державних механізмів регулювання. Отримання доданої вартості й забезпечення належних обсягів та якості продукції харчової промисловості потребує постійного техніко-технологічного оновлення підприємств та залучення інвестицій. Ключовим завданням інноваційного розвитку підприємств харчової промисловості є впровадження нових технологій виробництва та зберігання, які дають змогу створювати якісну й безпечну продукцію, а також виробництва альтернативних джерел енергії з продуктів і відходів харчової промисловості. Крім того, гармонізація законодавства до вимог ЄС, запровадження системи НАССР є важливими завданнями для розвитку підприємств харчової промисловості. Удосконалення виробничої та транспортно-складської інфраструктури, здійснення ефективного менеджменту, забезпечення відповідності структури продовольчого ринку структурі та потребам населення, належна митно-тарифна політика держави, розв'язання проблем ресурсного забезпечення також є чинниками стимулювання розвитку вітчизняної харчової промисловості. Отже, подальший розвиток харчової промисловості потребує комплексних перетворень, спроможних забезпечити підвищення конкурентоспроможності та ефективності виробництва харчової продукції.

Список використаних джерел:

1. Індекси промислової продукції за видами діяльності за 2013-2016 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
2. Аврамченко К., Макроекономічний прогноз-2017: економіка та людина / Аврамченко К., Гороховець Є., Дешко А. та ін. // Інститут соціально-економічних досліджень [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://iser.org.ua/analitika/ekonomichnii-analiz/makroekonomichnii-prognoz-2017-ekonomika-ta-liudina>

3. Офіційний сайт Інститут продовольчих ресурсів НААН України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://iprkyiv.com/>
4. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
5. Харчова промисловість України: стратегічні аспекти розвитку: монографія / за аг. ред. акад. НААН Я.М. Гадзала; Інститут продовольчих ресурсів НААН. – К.: Аграрна наука, 2016. – 380 с.
6. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо харчових продуктів» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1602-18/page>
7. Пашнюк Л.О. Харчова промисловість України: стан, тенденції та перспективи розвитку / Л.О. Пашнюк // Економічний часопис – XXI. – 2012. - № 9 – 10. – С. 60 – 63.
8. Мазур А.Г. Стратегічні напрями розвитку переробних підприємств АПК Вінницької області в умовах глобалізації / А.Г. Мазур., Я.В. Гонтарук // Вісник ОНУ ім. І.І. Мечникова. – 2015. – Т. 20., Вип. 3. – С. 71 – 74.
9. Концептуальні засади галузевої паспортизації харчової індустрії України / [М.П. Сичевський, О.І. Куць, О.В. Коваленко та ін.]. – К.: ННЦ «ІАЕ», 2013. – 264 с.
10. Федулова І.В. Дослідження продовольчої безпеки: принципи і підходи щодо оцінки / І.В. Федулова // Стратегія економічного розвитку України. – 2014. - № 34. – С. 40 – 46.
11. Калетнік Г.М. Методичні підходи до оцінки та аналіз індикаторів продовольчої безпеки України / Г.М. Калетнік, О.В. Дармограй // Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики. – 2016. – № 6. – С. 7-20.
12. Лупенко Ю.О. Формування ємності вітчизняного продовольчого ринку та його наповненість / Ю.О. Лупенко // Продовольчі ресурси : проблеми і перспектив : II міжнар. наук.-практ. конф., 11 лист. 2014 р., Інститут продовольчих ресурсів НААН: тези доповіді. – К. : ННЦ ІАЕ. – С. 17.
13. Офіційний сайт Міністерства аграрної політики та продовольства України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://minagro.gov.ua/>
14. Крисанов Д.Ф. Інтеграція агрохарчового сектора України в єдиний нормативний простір Європейського Союзу : монографія / Д.Ф. Крисанов; НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогнозув. НАН України». – К., 2016. – 368 с.

Список використаних джерел в транслітерації / References

1. Indeksy promyslovoi produktsii za vydamy diialnosti za 2013-2016 roky [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
2. Avramchenko K., Makroekonomichniy prohnnoz-2017: ekonomika ta liudyna / Avramchenko K., Horokhovets Ye., Dshko A. ta in. // Instytut sotsialno-ekonomichnykh doslidzhen [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://iser.org.ua/analitika/ekonomichnii-analiz/makroekonomichnii-prognoz-2017-ekonomika-ta-liudina>
3. Ofitsiyniy sait Instytut prodovolchyykh resursiv NAAN Ukrainy [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://iprkyiv.com/>
4. Ofitsiyniy sait Derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
5. Kharchova promyslovist Ukrainy: stratehichni aspekty rozvytku: monohrafiia / za ah. red. akad. NAAN Ya.M. Hadzala; Instytut prodovolchyykh resursiv NAAN. – K.: Ahrarna nauka, 2016. – 380 s.

6. Zakon Ukrainy «Pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo kharchovykh produktiv» [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1602-18/page>

7. Pashniuk L.O. Kharchova promyslovist Ukrainy: stan, tendentsii ta perspektyvy rozvytku / L.O. Pashniuk // Ekonomichnyi chasopys – XXI. – 2012. - № 9 – 10. – S. 60 – 63.

8. Mazur A.H. Stratehichni napriamy rozvytku pererobnykh pidpriemstv APK Vinnytskoi oblasti v umovakh hlobalizatsii / A.H. Mazur., Ya.V. Hontaruk // Visnyk ONU im. I.I. Mechnykova. – 2015. – T. 20., Vyp. 3. – S. 71 – 74.

9. Kontseptualni zasady haluzevoi pasportyzatsii kharchovoi industrii Ukrainy / [M.P. Sychevskiyi, O.I. Kuts, O.V. Kovalenko ta in.]. – K.: NNTs «IAE», 2013. – 264 s.

10. Fedulova I.V. Doslidzhennia prodovolchoi bezpeky: pryntsypy i pidkhody shchodo otsinky / I.V. Fedulova // Stratehiia ekonomichnoho rozvytku Ukrainy. – 2014. - № 34. – S. 40 – 46.

11. Kaletnik H.M. Metodichni pidkhody do otsinky ta analiz indyikatoriv prodovolchoi bezpeky Ukrainy / H.M. Kaletnik, O.V. Darmohrai // Ekonomika. Finansy. Menedzhment: aktualni pytannia nauky i praktyky . – 2016. - № 6 . – S. 7 – 20.

12. Lupenko Yu.O. Formuvannia yemnosti vitchyznianoho prodovolchoho rynku ta yoho napovnenist / Yu.O. Lupenko // Prodovolchi resursy : problemy i perspektyvy : II mizhnar. nauk.-prakt. konf., 11 lyst. 2014 r., Instytut prodovolchykh resursiv NAAN : tezy dopovidi. K. : NNTs IAE. - S. 17.

13. Ofitsiyni sait Ministerstva ahrarynoi polityky ta prodovolstva Ukrainy [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://minagro.gov.ua/>

14. Krysanov D.F. Intehratsiia ahrokharchovoho sektora Ukrainy v yedynyi normatyvnyi prostir Yevropeiskoho Soiuzu : monohrafiia / D.F. Krysanov; NAN Ukrainy, DU «In-t ekon. ta prohnozuv. NAN Ukrainy». – K., 2016. – 368 s.

ANNOTATION

CURRENT TRENDS OF DEVELOPMENT OF THE FOOD INDUSTRY AND ITS PLACE IN THE STATE ECONOMY

KALETNIK Hrihoriy,

Doctor of Economic Sciences, Professor, Academician of NASS of Ukraine, President of the Ukrainian Research and Training Consortium, Vinnytsia National Agrarian University,

KOVALENKO Olga

Doctor of Economic Sciences, Senior Researcher, Head of the Department of Economic Research, Institute of Food Resources NAAS of Ukraine (Kyiv),

BROYAKA Antonina,

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor of the Department of Economics, Vinnytsia National Agrarian University

The current state of the food industry in Ukraine is highlighted in the article. The estimation of the main economic indicators of the industry functioning is conducted and trends of its development are investigated. The dynamics of the most important food

products in recent years are analyzed, the structure of their sales is examined. Data on the investment in food processing and utilization of production capacity are presented. The assessment of ensuring consumer demand in Ukraine by domestic food production is done. The dynamic of the share of food expenses in total consumption expenditure of households in Ukraine is investigated. The role of the food industry in the national economy is determined, including analysis of its share in GDP, exports and foreign trade balance. As a result of the conducted study the main problems that hinder the development of food industry in Ukraine are defined and directions for their solution are outlined.

Keywords: food production, consumption, consumer demand, export, investment, innovation.

Fig. 5. Tabl. 4 Lit. 14.

АННОТАЦИЯ СОВРЕМЕННЫЕ ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ ПИЩЕВОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ И ЕЕ МЕСТО В ЭКОНОМИКЕ ГОСУДАРСТВА

КАЛЕТНИК Григорий Николаевич,
*доктор экономических наук, профессор, академик УААН,
президент УНПК «Всеукраинский научно-учебный консорциум»*

КОВАЛЕНКО Ольга Владимировна,
*доктор экономических наук, старший научный сотрудник,
заведующая отделом экономических исследований Института
продовольственных ресурсов НААН Украины (г. Киев)*

БРОЯКА Антонина Анатольевна,
*кандидат экономических наук, доцент кафедры экономики,
Винницкий национальный аграрный университет*

В статье рассмотрено современное состояние пищевой промышленности Украины. Осуществлена оценка основных экономических показателей деятельности отрасли и исследованы тенденции её развития. Проанализирована динамика производства важнейших продуктов питания за последние годы, рассмотрена структура их реализации. Приведены данные по объемам инвестиций в пищевую промышленность, а также загруженности производственных мощностей. Осуществлена оценка обеспечения потребительского спроса в Украине пищевой продукцией отечественного производства. Исследована динамика доли расходов на питание в структуре совокупных потребительских расходов домохозяйств в Украине. Определена роль пищевой промышленности в национальной экономике, в частности проанализированы её доля в ВВП страны, экспорт и внешнеторговое сальдо. В результате проведенного исследования выделены главные проблемы, сдерживающие развитие пищевой промышленности Украины, и намечены направления их решения.

Ключевые слова: пищевая промышленность, производство, потребление, потребительский спрос, экспорт, инвестиции, инновации.

Рис. 5. Табл. 4. Лит. 14.

Інформація про авторів

КАЛЕТНИК Григорій Миколайович – доктор економічних наук, професор, академік НААНУ, президент ННБК “Всеукраїнський науково-навчальний консорціум”, Вінницький національний аграрний університет (21008, м. Вінниця, вул. Сонячна, 3, e-mail: rector@vsau.org).

КОВАЛЕНКО Ольга Володимирівна - доктор економічних наук, старший науковий співробітник, завідувач відділом економічних досліджень Інституту продовольчих ресурсів НААН України (02002, м. Київ, вул. Є. Сверстюка, 4а, e-mail: kovalenkoolga09@yandex.ru).

БРОЯКА Антоніна Анатоліївна – кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки, Вінницький національний аграрний університет (21008, м. Вінниця, вул. Сонячна, 3, e-mail: broyaka@vsau.vin.ua).

KALETNIK Hrihoriy – Doctor of Economic Sciences, Professor, Academician of NASS of Ukraine, President of the Ukrainian Research and Training Concoortium, Vinnytsia National Agrarian University (3, Soniachna str., Vinnytsia, 21008, e-mail: rector@vsau.org).

KOVALENKO Olga – Doctor of Economic Sciences, Senior Researcher, Head of the Department of Economic Research, Institute of Food Resources NAAS of Ukraine (4a, E. Sverstiuk str., Kyiv, 02002, e-mail: kovalenkoolga09@yandex.ru).

BROYAKA Antonina – Ph.D. in Economics, Associate Professor of the Department of Economics, Vinnytsia National Agrarian University (3, Soniachna str., Vinnytsia, 21008; e-mail: broyaka@vsau.vin.ua).

КАЛЕТНИК Григорий Николаевич – доктор экономических наук, профессор, академик УААН, президент УНПК “Всеукраинский научно-учебный консорциум”, Винницкий национальный аграрный университет (21008, г. Винница, ул. Солнечная 3, e-mail: rector@vsau.org).

КОВАЛЕНКО Ольга Владимировна – доктор экономических наук, старший научный сотрудник, заведующая отделом экономических исследований Института продовольственных ресурсов НААН Украины (02002, г. Киев, ул. Е. Сверстюка, 4а, e-mail: kovalenkoolga09@yandex.ru)

БРОЯКА Антонина Анатольевна – кандидат экономических наук, доцент кафедры экономики, Винницкий национальный аграрный университет (21008, г. Винница, ул. Солнечная, 3, e-mail: broyaka@vsau.vin.ua).

